

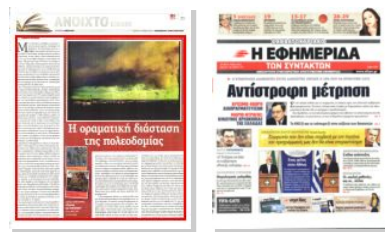
1. Η ΟΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

Μέσο: . . . . . Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

Ημ. Έκδοσης: . . .29/05/2015 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .29/05/2015

Σελίδα: 25

Innews AE - Αποδελτίωση Τύπου - <http://www.innews.gr>

► Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Με το δίτομο αυτό βιβλίο, κυριολεκτικά έργο ζωής αφού η συγγραφή του διήρκεσε 35 ολόκληρα χρόνια, ο Σάββας Κονταράτος πέτυχε ένα μεγάλο άθλο. Ή, καλύτερα, πέτυχε πολλούς στόχους μαζεμένους, αν και, όπως ο ίδιος εξομολογείται, δεν το είχε αντιληφθεί εξαρχής, όταν άρχιζε να γράφει. Μπορεί για καιρό να πίστευε ότι επρόκειτο για ένα «πάρεργο», αλλά τώρα που τέλειωσε και εκδόθηκε, έχουμε δικαίωμα να εκτιμήσουμε διαφορετικά τα πράγματα και να το τοποθετήσουμε στη θέση που του αξίζει: της σπάνιας (για να μην πούμε, μοναδικής για την Ελλάδα) περίπτωσης όπου ένα τόσο σύνθετο θέμα, όπως η ουτοπία, πολιορκείται από πολλές πλευρές ώστε να προκύψει ένα «πανόραμα» με επίκεντρο την πολεοδομία στη διαχρονική της διάσταση.

Και να σκεφτεί κανείς ότι όλα ξεκίνησαν με μια φαινομενικά αθώα διάλεξη, με θέμα «Πολεοδομία και Ουτοπία», που ο Κονταράτος έδωσε στο Πολυτεχνείο στις αρχές του 1973, σε μια δηλαδή εποχή που ο λόγος για συλλογικότητες που απορρέουν από την πολεοδομία κυριαρχούσε στον τόπο. Οντας αρχιτέκτονας ο ίδιος, με αξιόλογη πείρα σε πολεοδομικές μελέτες, ήταν φυσικό να γοητευθεί από ένα τέτοιο θέμα, καθώς ήδη διέκρινε πόσο μακριά αυτό θα οδηγούσε. Γιατί η ουτοπική σκέψη είναι τόσο στενά συνυφασμένη με την ουσία της πολεοδομικής πράξης -ο Κονταράτος μιλάει για «βαθύτερη συγγένεια»- ώστε δύσκολα να ξεχωρίζει η μία από την άλλη. Ο ίδιος στον πρόλογο του μιλάει άλλωστε για τη «διάγνωση του ουτοπικού πάθους της πολεοδομίας» που επιχειρεί. Κι εδώ αξίζει να κάνουμε μια νομίζω ενδιαφέρουσα σημειολογική παρατήρηση: ενώ στην (αρχική) διάλεξη του Κονταράτου ο τίτλος ήταν «Πολεοδομία και Ουτοπία», στο βιβλίο ο τίτλος αντιστρέφεται (Ουτοπία και Πολεοδομία), προτάσσοντας έτσι ξεκάθαρα το μείζον θέμα.

Πρόσθετο ενδιαφέρον έχει επίσης το πώς οδηγήθηκε ο Κονταράτος στο τελικό αποτέλεσμα. Αρχικά ξεκίνησε αθροιστικά, μαζεύοντας σχετικό υλικό τεκμηρίωσης. Γρήγορα κατάλαβε πως δεν θα χωρούσε αυτό σε ένα άρθρο. Εβλεπε διαρκώς με «τρόμο», όπως σημειώνει ο ίδιος, το θέμα να διευρύνεται και να προστίθενται συνεχώς σ' αυτό συγγενικές παραφράδες, ώστε να καλύπτονται κενά και να εξηγούνται φαινόμενα διαταγμένα πια πάνω σε μια ιστορική εξέλιξη. Με δυο λόγια, ο Κονταράτος έγραφε, ούτε λίγο ούτε πολύ, μια ιστορία της πολεοδομίας, όπως δεν είχε ποτέ γραφτεί ως τώρα, αφού αναγνώριζε την έφεση για κοινωνική ουτοπία, που σταθερά απασχολούσε την ανθρωπινή σκέψη, ως γενεσιουργό αιτία της πολεοδομίας. Εκεί ακριβώς, στη διάκριση της κινήτριας έφεσης για πολεοδομικό σχεδιασμό, εντοπίζεται η διαφορά του βιβλίου του Κονταράτου από οποιαδήποτε άλλη «ιστορία» της πολεοδομίας, γραμμένη ή και ακόμα άγραφη. Η δική του ξεχωρίζει γιατί ξεκινάει από αυτή την τόσο ξεκάθαρη θέση, την οποία ακολουθεί με απόλυτη συνέπεια ως το τέλος, δηλαδή ως το παρόν.

Δικαιολογημένα είχε κάποια στιγμή τρομάξει ο συγγραφέας, καθώς θα χρειάζονταν τελικά δύο τόμοι για να εξαντηθεί αυτό το хаοτικό πεδίο έρευνας. Ο πρώτος τόμος, χωρισμένος σε τρία μέρη, θέτει τις φιλοσοφικές βάσεις του κοινωνικού ουτοπισμού, εξετάζει την ουτοπική πόλη ως έννοια και μετά ασχολείται εκτενέστερα με την προβιο-

Η οραματική διάσταση της πολεοδομίας

ΣΑΒΒΑΣ ΚΟΝΤΑΡΑΤΟΣ
«Ουτοπία και πολεοδομία»
Δίτομο, ΜΙΕΤ, 2015
Σελ. 570 & 469

μηχανική πόλη ως αντικείμενο σχεδιασμού. Ο δεύτερος έτσι τόμος μπορεί πλέον να αφοσιωθεί στο περίφημο «ουτοπικό πάθος», όπως το χαρακτηρίζει ο ίδιος, της μοντέρνας αρχιτεκτονικής ως συμπαγούς ενότητας. Εδώ πια προσεγγίζουμε τα πιο γνώριμα, πρόσφατα πεδία, καθώς η συζήτηση στρέφεται αρχικά προς τη βιομηχανική πόλη, προσφιλές αντικείμενο προηγούμενων γενιών από θεωρητικούς, για να καταλήξει στη μεταμοντέρνα «στροφή» στα τέλη του 20ού αιώνα, που δύσκολα ίσως αποκωδικοποιείται ακόμα. Εννοείται πως για να φτάσουμε εκεί, η (τυπική) πολεοδομία έχει άρρηκτα συνδεθεί με την αρχιτεκτονική, κάτι εντελώς απαραίτητο, όπως αποδεικνύεται στην πράξη για όποιον μελετάει τον μοντερνισμό.

Τι θα μπορούσε άραγε να απομονωθεί από μια τέτοια πελώρια κριτική τοιχογραφία ώστε να μην αδικηθεί το σύνολο; Ορισμένα ψήγματα, με τη μορφή «συμπερασμάτων και αποριών», περιέχονται στις τελευταίες είκοσι σελίδες του βιβλίου. Εδώ ο Κονταράτος μάς υπενθυμίζει ότι ο πολεοδόμος «ρέπει προς τον ουτοπισμό» κι ότι «φιλοδοξεί συχνά να είναι και κοινωνικός αναμορφωτής». Επαναλαμβάνει κάτι πια καθολικά

αποδεκτό, ότι «το σχέδιο, όπως χρησιμοποιείται από την πολεοδομία, δεν είναι ένα ουδέτερο εργαλείο. Επιβάλλει τη δική του λογική, μια λογική [...] παρόμοια με εκείνη που διέπει τη σύλληψη και τη διατύπωση των κοινωνικών ουτοπιών». Φτάνοντας για άλλη μια φορά στο (μεταμοντέρνο) παρόν, που επιβάλλει τη σχετικοποίηση των πάντων, διαπιστώνει πως ο σύγχρονος πολεοδόμος «βλέπει να εκλείπουν όλες οι προϋποθέσεις άσκησης του επαγγέλματός του», και ότι η ατμόσφαιρα είναι εξίσου «εχθρική» απέναντι στον κοινωνικό και τον κοινωφελή ουτοπισμό, αχρηστευόντάς τους. Οπότε στρέφεται πια προς τον εαυτό του και διερωτάται «Μήπως και η δική μας κριτική στάση απέναντι στον ουτοπικό λόγο [...] δεν είναι παρά μια ακόμη εκδήλωση μεταμοντέρνας νοοτροπίας;» Μια τέτοια κρίση αυτογνωσίας θα τον φέρει τελικά αντιμέτωπο με το (πάντα δυσδιάκριτο) μέλλον, για να παραδεχτεί ότι μια «μη αυταρχική πολεοδομία», που δεν συμβιβάζεται και δεν «συνθηκολογεί με το ισχύον σύστημα», σήμερα παραμένει απροσδιόριστη. Οπότε δεν έχει τίποτε καλύτερο να κάνει παρά να κλείσει το μνημειώδες αυτό έργο με ένα ταιριαστό παράθεμα από την οραματική «Οκιάνα» του Εμπειρικού.